

АНОТАЦІЯ

Квік А. М. Постсекулярна екуменічна парадигма Католицької Церкви у структурі релігійно-філософського дискурсу. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 031 – релігієзнавство. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Міністерство освіти і науки України. Чернівці, 2023.

Робота містить вступ, три розділи, кожен з яких умовно поділено на підрозділи, висновки, список використаних джерел (152 позиції) та додаток. Загальний обсяг – 179 сторінки.

У *вступі* розкрито актуальність теми, сформульовано мету та завдання, визначено об'єкт і предмет дослідження, увиразнено теоретико-методологічний інструментарій та важливість його використання для обґрунтування концептуальних елементів новизни, узагальнюючих тверджень і висновків, що винесені на захист, а також підтвердження особистого внеску здобувача в наукову розробку проблематики.

Перший розділ присвячено комплексному аналізу джерел (різного роду і походження документів), що висвітлюють зміст, генезу, богословську суть та морально-ціннісну спрямованість екуменізму як постсекулярної парадигми Католицької Церкви. Акцент зроблено на характеристиці теоретико-методологічних підходів та інструментарію дослідження, а відтак на обґрунтуванні найефективніших методів і принципів для реалізації дослідницьких завдань та релігієзнавчого аналізу католицької екуменічної парадигми з її контраверсійним впливами й взаємозв'язками як на християнський, так і нехристиянський світи.

У другому розділі головний дослідницький фокус звернено на визначення філософсько-релігієзнавчого потенціалу критичного аналізу

постсекулярної реальності в контексті габермасівських ідей і конотацій з метою виявлення специфіки богословського обґрунтування екуменізму в його соціальній спрямованості та суспільній пасіонарності. Вагомим здобутком у цьому контексті є висвітлення та наукова об'єктивація праксеологічного виміру й аксіологічного потенціалу екуменічного руху як суспільно-релігійного, морально-етичного і соціально-комунікативного фактору міжконфесійного діалогу, а також наукове обґрунтування соціально-педагогічного, просвітницького та виховного потенціалу і значення екуменічного руху як важливого фактору міжцерковного діалогу, головна мета якого – створення додаткового релігійно-комунікативного майданчика задля віднайдення спільної позиції й одностайних відповідей на виклики глобалізації.

У третьому розділі акцент зроблено на вивченні та науковому узагальненні змісту постмодерністської програми соціального служіння Католицької Церкви з метою визначення аксіологічного потенціалу екуменічного руху як важливого чинника міжцерковного діалогу в умовах пошуку спільної відповіді на виклики сучасності.

Загалом у дисертаційній роботі підведено підсумок релігієзнавчо-філософського осмислення постсекулярної духовно-соціальної реальності й екуменічного руху як специфічної богословської формули і суспільно-релігійної моделі повернення до витоків, ідеї та практики відновлення внутрішньої єдності серед вірян та зміцнення сили і впливу Церкви на суспільні запити сучасного світу й людини. Здійснено комплексне філософсько-релігієзнавче осмислення змісту, ідейно-сміслових і ціннісних концептів постсекулярної екуменічної парадигми Католицької Церкви. Проведено ґрунтовний релігієзнавчий аналіз соціально-практичного потенціалу екуменізму як домінантного напрямку і форми реалізації постсекулярної парадигми католицизму в умовах сучасних глобальних процесів і трансформацій, що мають свої суперечливі вияви на світовому, регіональному та локальному рівнях.

Зроблено спробу визначення основних чинників формування постмодерністської духовно-соціальної реальності та критичної оцінки впливу екуменізму на її трансформативну динаміку.

Дослідницький фокус звернено на витлумачення науково-евристичного потенціалу засвоєних філософсько-релігійнознавчою думкою теоретико-методологічних підходів до вивчення католицької постсекулярної парадигми, що постає, з одного боку, як доктрина, а з другого, – як сукупність інструментів і практичних засобів для її реалізації, яка передбачає постійні зміни комплектації, вдосконалення, заміну на новіші, ефективніші й прагматичніші за підсумками поетапної імплементації та загальними результатами.

Провідною ідеєю дослідження є релігійнознавча об'єктивація екуменічного руху як суспільно-релігійної моделі повернення до витоків і відновлення внутрішньої сили Католицької Церкви, а також як явища, заново детермінованого ресекулярністю – чи не найголовнішою ознакою постсекулярного світу, без чого вести мову про справжнє душпастирство, соціальне служіння, міжконфесійний діалог, удосконалення сучасних моделей державно-церковних відносин, а тим паче про її світову гуманітарну місію не доводиться.

Значну увагу зосереджено на експлікації ресекулярної реальності крізь призму біблійного антропосоціогенезу та католицького вчення про суспільство загалом. У цьому контексті актуалізовано провідні ідейно-сміслові, морально-етичні та соціально-правові концепти трактування Католицькою Церквою природи, сучасного стану та онтологічних перспектив постсекулярного суспільства. Здійснено критичний аналіз аксіологічного потенціалу діалогу між секулярним і релігійним суспільствами та доведено, що релігійне та міжконфесійне протистояння зумовлене здебільшого претензіями на релігійну монополію.

Логічно та послідовно увиразнено структурно-функціональну природу екуменізму в його взаємозв'язках і взаємовпливах на міжконфесійний діалог і процес інкультурації. Виконання цього завдання побудоване на висвітленні

релігійно-богословського змісту екуменізму, визначенні соціально-релігійних і культурно-історичних передумов екуменічного руху, його духовної природи та форм практичної реалізації. Новизною філософської рефлексії діалогічних форм і праксеологічного виміру екуменізму є обґрунтування його соціальної спрямованості, духовних, релігійно-психологічних і соціально-етичних чинників діалектики екуменічного руху: його поширення, рецепції і, навпаки, стримування та несприйняття, що неодмінно вело до корекції традиційних моделей державно-церковних відносин не лише між конкретними країнами, а й регіонами і навіть континентами.

За результатами релігієзнавчого аналізу, із застосуванням еклезіально-богословської методології, *витлумачено* зміст екуменічної доктрини католицизму, *увиразнено* праксеологічний характер, *доведено* його кайрологічну спрямованість, а також те, що інституалізація екуменізму саме в такій формі нерозривно пов'язана з втіленням у життя рішень Другого Ватиканського собору. Зроблено особливий акцент на індуктивності пастирського служіння, коли цьому досвіду передують не загальновідомі й усталені в пастораті правила та гіпотетичні твердження, а можливість його безпосереднього набуття (вдосконалення), служачи в спільноті, яка має постійно нові запити, виклики тощо.

Провідною науково-теоретичною ідеєю релігієзнавчої концептуалізації проблематики постсекулярної екуменічної парадигми Католицької Церкви стало *з'ясування* її соціально-педагогічного, просвітницького і виховного потенціалу, а отже, й наукове обґрунтування важливості аксіологічного значення екуменізму, його морально-виховного потенціалу та соціально-педагогічного впливу, коли екуменізм постає дієвим чинником міжцерковного та міжконфесійного діалогу, а в підсумку – сприяє створенню позитивних умов для формування широкого соціально-культурного майданчика з метою вироблення спільної позиції і віднайдення додаткових релігійно-дидактичних, світоглядно зорієнтованих засадничих принципів сучасної освіти, що базується на євангельських настановах любові

до ближнього (Ів. 13 : 34 - 35), взаємному полегшенні життєвих тягарів один одного (Гал. 6, 2), перебування в мирі зі всіма (Рим. 2, 18) тощо.

Обґрунтовано потребу екуменічної просвіти, освіти і науки не тільки серед майбутніх душпастирів, а й серед вірян різних конфесій, зокрема здобувачів вищої богословської освіти в межах навчальних дисциплін гуманітарно-світоглядного циклу та соціально-поведінкових предметів.

Доведено також, що важливою невід'ємною компонентою освітнього процесу серед богословів має бути викладання екуменізму як самостійної навчальної дисципліни або ж тематичний модуль навчання у рамках вивчення Пастирського і морального богослов'я, Місіології та місіонерської діяльності тощо.

Доповнено релігієзнавчий підхід до трактування секулярного й секуляризації релігійного життя богословськими ідеями. *Здійснено спробу сформулювати авторську систему концептуалізації секуляризації в Церкві*, у тому числі й під впливом хибного розуміння еклезіально-богословської природи та головної мети екуменізму. В основу пропонованої конотації щодо тлумачення основних чинників і загроз секуляризації покладено твердження про системне підмінювання духовних цінностей земними. Схоже, освіта, наука і культура постсекулярної доби сподіваються «скотити» Христову Церкву з високого духовного рівня до низького душевного, з Нагірної проповіді про блаженство в Царстві Небесному – до створення «раю» на землі без Бога. Цей підхід змушує людську свідомість бачити в ній не заснований Богом живий організм, а одну зі звичайних земних організацій, яка покликана об'єднати різних людей зі спільними релігійно-моральними принципами, світоглядними переконаннями, традиціями, обрядами тощо. Більше того, за таких умов наукові інтенції сучасні науковці часто зводять до поверхневого розуміння того, що століттями спричиняє духовно-релігійних рух християнської віри, Хто – головне Джерело та Імпульс, який живить природу Церкви, забезпечуючи її життєвість, постійно актуальний запит на неї та завжди загалом високий рівень релігійності в суспільстві. Такі дослідники здебільшого

хіба що констатують стрімке зростання церковно-релігійної мережі, вказуючи на чинники цих трансформацій у релігійній сфері.

У роботі задіяно теоретико-методологічний інструментарій релігієзнавчого та філософського знання, порівняльного богослов'я, історичної науки і, частково, соціології. Йдеться передусім про застосування методів *систематизації* та *конвенційної комунікації* тощо. Для критичного осмислення й узагальнення рефлексивного засвоєння, а також увиразнення науково-дискурсивної апробації та структуризації опрацьованого матеріалу використано методи *феноменології*, *герменевтики*, а також *дедуктивного* та *індуктивного* аналізу фактів в їх причинно-наслідкових зв'язках.

Методологія дослідження базуються на загальнонаукових методах: *історизму*, *об'єктивності*, *синтезу* та *узагальнення*, на принципах плюралізму, правових гарантій свободи совісті, релігійної терпимості, позаконфесійності тощо. Такий підхід – особливо важливий з огляду на проведення якісної релігієзнавчої рефлексії феномену екуменізму, його структурно-функціональної природи, конфесійно-богословського трактування й оцінки ідейно-ціннісного потенціалу екуменічного руху та основних праксеологічних форм реалізації екуменічної парадигми Католицької Церкви в контексті постсекуляризаційних трансформацій і зумовлених ними сучасних тенденцій міжконфесійного діалогу.

Ключові слова: аксіологія, глобалізаційні трансформації, гуманізм, дискурс (релігійний і філософський), екзистенціальна діалектика, екуменізм, комунікація (діалог), постсекулярна парадигма, релігійне життя релігійні меншини, релігійність, релігія, секуляризація, теологія (богослов'я), Церква (Католицька, Православна).